

**AN’ANAVIY IJROCHILIK MAKTABLARINING AHAMIYATI VA ULARNI
BUGUNGI YOSHLAR ORASIDA TARG’IB ETISH MASALALARI**

Respublika musiqa va san’at texnikumi

Ne’matov Jaloliddin

G’ulomov Nizomiddin

O‘zbek xalq musiqasining tarixiy shakllanish jarayoni, ayniqsa maqom san’atining hududiy xususiyatlari, ijrochilik an’analari va ansamblli ijro uslublari tizimli ravishda o‘rganishga alohida e’tibor qaratiladi. Tadqiqot metodologiyasi musiqiy-folklor tahlil, tarixiy-tipologik yondashuv hamda amaliy ijrochilik asosida shakllangan metodlar uyg‘unligiga asoslanadi.

Birinchidan, xalq musiqasining yirik yo‘nalishlari – xalq musiqasi, mumtoz musiqa, bastakorlik va kompozitorlik ijodiyotini tasniflash orqali maqom san’atining shu tizim ichidagi o‘rnini aniqlash maqsad qilingan. Mumtoz musiqa namunalarining an’anaviylik xususiyatlari musiqiy shakl va mazmun orqali tahlil qilinadi. Shu nuqtai nazardan maqomlar – xalqimizning hayotiy falsafasi, ruhiy kechinmalari va estetik qarashlarini mujassamlashtirgan murakkab musiqiy tizim sifatida o‘rganiladi.

Ikkinchidan, maqomat tizimining vohaviy yo‘nalishlari – Shashmaqom (Buxoro), Xorazm maqomlari va Farg‘ona-Toshkent maqom yo‘llari bo‘yicha hududiy farqlar, ularning ijrochilik mezonlari, ohang tuzilmalari va musiqiy uslublari solishtirma-tahliliy metod asosida o‘rganiladi. Har bir maktabning o‘ziga xos ijrochilik tamoyillari, kuy tuzilmasidagi o‘ziga xosliklar va cholg‘ular bilan ishlash texnikasi taqqoslab tahlil qilinadi.

Uchinchidan, og‘zaki an’analari asosida shakllangan “ustoz-shogird” tizimi, ijrochilik mahoratini tarbiyalashdagi amaliyotga asoslangan yondashuvlar, ansamblli va yakkaxon ijro shakllari, ularning zamonaviy talqini va taraqqiyoti amaliy kuzatuv va suhbatlar asosida o‘rganiladi. Shu maqsadda, zamonaviy maqom ijrochilari bilan suhbatlar, ijro jarayonining kuzatuvlari, musiqiy namunalarning tahlili hamda arxiv materiallaridan foydalaniladi.

To‘rtinchidan, milliy ijrochilik an’analari va zamonaviy musiqiy ta’lim tizimidagi uzviylik, ya’ni avlodlar merosini saqlab qolish va rivojlantirish masalalari kontent-tahlil metodi asosida musiqiy asarlar, darsliklar, ilmiy maqolalar hamda audiovizual materiallar orqali tadqiq qilinadi.

Natijada, tadqiqot maqom ijrochiligida shakllangan milliy ijrochilik uslublari, hududiy maktablarning musiqiy-estetik xususiyatlarini hamda ularning bugungi zamonaviy bosqichda tutgan o‘rnini aniqlashga yo‘naltirilgan. Bu yondashuv milliy musiqa merosining ilmiy asosda tahlil qilinishini ta’minlash barobarida, uni saqlash va yangi avlodlarga yetkazish uchun amaliy va nazariy asos yaratadi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Bugungi davr – an’anaviy san’atning, xususan, maqom ijrochiligining zamonaviy qiyofasini shakllantirish, uni yosh avlod ongiga chuqur singdirish orqali ma’naviy merosni asrash va rivojlantirish davridir. Maqom san’ati, asrlar davomida xalqimiz tafakkuri, estetik

20-Aprel, 2025-yil

didi va hayot falsafasini ifoda etgan holda, endilikda yangi shakl va uslublar bilan boyitilmoqda. Ayniqsa, ansamblli ijro an'alarining zamonaviy yo'nalishda shakllanishi musiqiy ijrochilikda yangi bosqichni boshlab berdi.

Mazkur maqolada aynan ana shu jarayonlar, ya'ni so'zandachilik yo'lini tanlagan yoshlar uchun amaliy va nazariy asoslar yoritildi. Bugungi kunda ijro an'alarini zamon bilan uyg'unlashtirish, eski va yangi maktablar o'rtasida musiqiy ko'priklar qurish – eng muhim vazifalardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Ushbu yondashuv orqali yoshlar milliy san'atimizga yangicha nigoh bilan qarashga, uni nafaqat o'rganishga, balki zamonaviy talablarga mos ravishda takomillashtirishga intilmoqda.

Shu o'rinda, maqom san'ati bo'yicha ta'lim olayotgan talabalar va yosh ijrochilarga chuqur bilim berish, ularni boy madaniy meros bilan tanishtirish va amaliy ko'nikmalar orqali musiqiy tafakkurini rivojlantirish zarurati mavjud. Maqola davomida ta'kidlanganidek, ijrochilik an'analari va maqomlarning mazmuniy-estetik tomonlari bilan yaqindan tanish bo'lgan yoshlar, kelgusida san'atimizni munosib davom ettiruvchi avlod bo'lib yetishadi.

Yurtimizda amalga oshirilayotgan islohotlar, xususan, O'zbekiston Milliy maqom san'ati markazining tashkil etilishi, shuningdek, 2021 yildan boshlab faoliyat yuritayotgan Yunus Rajabiy nomidagi O'zbek milliy musiqa san'ati institutining ochilishi, maqomlarni chuqur o'rganish, ilmiy tadqiq qilish va ularni ta'lim jarayonlariga integratsiya qilish borasida katta yutuqlarga yo'l ochdi.

Bu jarayonlarning barchasi xalqaro miqyosda ham e'tirof etilayotgan o'zbek maqom san'atining global musiqiy makonda o'z o'rnini yanada mustahkamlashiga xizmat qilmoqda. Maqomlar endilikda nafaqat milliy iftixor, balki jahon madaniyatining ajralmas bo'lagi sifatida baholanmoqda. Bu esa, o'z navbatida, ilmiy-tadqiqotlar, ta'lim va amaliy ijrochilik orqali yanada chuqur o'rganish va kengroq targ'ibot talab etilishini ko'rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Fitrat A. O'zbek klassik musiqasi va uning ta'rixi. - Toshkent: Fan, 1993
2. Matyoqubov O. Maqomot T., 2004
3. Matyoqubov O., Boltayev R., Aminov H. O'zbek notasi (Xorazm tanbur chizig'i asosida Dutor maqomi namunalari) T., 2009
4. R.Qosimov - An'anaviy rubob ijrochiligi O'zbekiston 2000.
5. Rajabov I. Maqomlar masalasiga doir. Toshkent, 1963
6. Rajabov Y. Shashmaqom, (I-VI); O'bek xalq muzikasi. (I-V) Toshkent. 1965
7. Yunusov R. O'zbek xalq musiqa ijodi II-qism. T., 2000
8. Yunusov R. S'harq xalqlari maqomlari T., 2022